

2024-06-13
S2024/01210 (delvis)**Socialdepartementet**Myndigheten för familjerätt och
föräldraskapsstöd
Box 35
931 21 SkellefteåSocialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge

Regeringens beslut

Regeringen ger Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) och Socialstyrelsen i uppdrag att stärka stödet till socialtjänsten i arbetet med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge i enlighet med vad som framgår under rubriken Närmare om uppdraget. Arbetet ska samordnas av MFoF.

MFoF och Socialstyrelsen ska i uppdragets genomförande inhämta synpunkter, kunskap och erfarenheter från Barnombudsmannen, Domstolsverket, Inspektionen för vård och omsorg, Jämställdhetsmyndigheten, Kriminalvården, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn), länsstyrelserna, Myndigheten för delaktighet, Polismyndigheten, Rättsmedicinalverket, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Stiftelsen Allmänna Barnhuset samt Sveriges Kommuner och Regioner.

Myndigheterna ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Myndigheterna ska senast den 16 juni 2025 redovisa den del av uppdraget som rör att kartlägga standardiserade bedömningsmetoder samt bedöma metodernas användbarhet och tillgänglighet. Myndigheterna ska senast den 9 november 2026 lämna en delredovisning av uppdragets genomförande till Regeringskansliet (Socialdepartementet med kopia till Arbetsmarknadsdepartementet). I delredovisningen ska myndigheterna lämna förslag på hur ett nationellt konsultativt expertstöd kan utvecklas. Myndigheterna ska senast den 15 december 2027 lämna en slutredovisning av uppdraget till

Regeringskansliet (Socialdepartementet med kopia till Arbetsmarknadsdepartementet). Myndigheterna ska inhämta synpunkter från Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) när delredovisning och slutredovisning tas fram. MFoF ska samordna redovisningsarbetet och lämna en samlad redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet med kopia till Arbetsmarknadsdepartementet).

För uppdraget får MFoF under 2024 använda högst 2 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2024 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 11 Utveckling av socialt arbete – del till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2024 använda högst 2 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2024 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 8 – del till SOS.

För uppdraget får Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) under 2024 använda högst 1 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2024 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 12 Jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut. Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2024. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2025 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet. Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Innan en domstol avgör ett mål eller ett ärende om vårdnad, boende eller umgänge, ska domstolen ge socialnämnden tillfälle att lämna upplysningar. Domstolen får också, om det behövs, ge socialnämnden i uppdrag att utföra en utredning, en s.k. vårdnads-, boende- och umgängesutredning. Social-

nämnden ska som utgångspunkt ge både barn och föräldrar tillfälle att framföra sina åsikter i en sådan utredning. Socialnämndens utredning syftar till att ge domstolen underlag att bedöma vad som är barnets bästa i den fråga som domstolen har att ta ställning till.

Socialnämnden har en skyldighet att göra en riskbedömning i sin vårdnads-, boende- och umgängesutredning. Riskbedömningen gäller risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp, att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.

Flera aktörer har pekat på behovet av kunskaps- och metodstöd till yrkesverksamma i arbetet med frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Bland annat MFoF och Jämställdhetsmyndigheten har påpekat att anpassade och utvärderade metodstöd för riskbedömningar i familjerättens arbete behöver utvecklas och att det finns ett stort behov av kunskapsspridande arbete till yrkesverksamma (Jämställdhetsmyndigheten, Sätt barnen i centrum för tvisten om deras liv, 2023:12, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Uppdrag om stärkt samverkan i familjerättsliga ärenden, 2021 samt Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds årsredovisning 2023).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det utskottet anför om kompetensfrågor samt kvalitetssäkring och domstolens beslutsunderlag i övrigt (bet. 2020/21:CU17 punkterna 10 och 12, rskr. 2020/21:315). Av tillkännagivandena följer att regeringen dels bör se över hur det övergripande behovet av kunskapshöjning hos yrkesverksamma i arbetet med familjerättsliga frågor kan tillgodoses, dels hur vårdnadsutredningar kan kvalitetssäkras och hur det kan säkerställas att enhetliga och evidensbaserade utredningsmetoder används (bet. 2020/21:CU17 s. 47, 48, 56 och 57).

Regeringen anser att socialnämndernas utredningar behöver bli mer enhetliga och kunskapsbaserade. Socialtjänstens familjerätter behöver även få tillgång till anpassade och kunskapsbaserade metoder för riskbedömningar i sådana utredningar. Sådana metoder kan även bli aktuella i andra typer av ärenden inom socialtjänstens verksamhet.

Vissa länder, bl.a. Finland, har nationella expertfunktioner för rådgivning vid socialtjänstens riskbedömningar om våld. Regeringen ser att det finns anledning att stärka operativt kunskapsbaserat stöd och rådgivning även i

Sverige i frågor och ärenden som rör risker för att ett barn, eller någon annan i familjen, ska utsättas för våld eller i andra avseenden fara illa.

Lika viktigt som standardiserade och kunskapsbaserade metoder och arbets-sätt är emellertid också familjerättens kunskap och kompetens. Alla barn som blir aktuella för frågor som rör deras vårdnad, boende eller umgänge har rätt att få ett likvärdigt bemötande och en likvärdig handläggning hos familjerätten oavsett var i landet de bor. Det är även viktigt att barnrätts-perspektivet och barnets bästa alltid får genomslag i varje enskilt fall. Regeringen anser därför att det finns behov av långsiktigt kunskapshöjande insatser på det familjerättsliga området i frågor och ärenden som rör vårdnad, boende och umgänge.

Närmare om uppdraget

MFoF ska i samråd med Socialstyrelsen göra följande:

- Ta fram och säkra socialtjänstens tillgång till ett standardiserat och strukturerat arbetssätt för utredning, bedömning och handläggning i genomförandet av utredningar enligt 6 kap. 19 § tredje stycket föräldrabalken. Arbetssättet ska även kunna bidra med kunskapsbaserat, konkret och användarvänligt stöd i arbetet i övrigt.
- Analysera behovet av att utveckla ett standardiserat och strukturerat arbetssätt vid upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket och 6 kap. 20 § andra stycket föräldrabalken, och vid behov ta fram och säkra socialtjänsters tillgång till ett sådant arbetssätt.
- Under perioden 2024–2025 genomföra en kartläggning av behoven av kunskap och stöd i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge hos yrkesverksamma inom socialtjänsten.
- Genomföra kunskapshöjande insatser genom att bl.a. aktivt sprida kunskap i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge till yrkesverksamma inom socialtjänsten utifrån de behov som har iakttagits vid kartläggningen.
- Sprida och nå ut med kunskap rörande umgänge med umgängesstöd, och i det arbetet särskilt beakta de uttalanden som JO har gjort i fråga om socialnämnders verkställighet av beslut om umgängesstöd (se JO:s beslut den 30 juni 2020, dnr 9119-2019).
- Genomföra utåtriktade aktiviteter inom ramen för de kunskapshöjande insatserna, exempelvis genom nationella, regionala och lokala

konferenser och nätverk tillsammans med andra aktörer (t.ex. kommuner).

- Sprida den kunskap som uppdraget genererar samt eventuella goda och lärande exempel till landets samtliga kommuner.

Socialstyrelsen ska i samråd med MFoF göra följande:

- Kartlägga och redogöra för standardiserade bedömningsmetoder som kan användas i familjerättens arbete med riskbedömningar samt bedöma metodernas användbarhet och tillgänglighet i svenska förhållanden.
- Genomföra de insatser som krävs för att översätta, anpassa och utveckla den eller de standardiserade bedömningsmetoder som bedömts användbara vid kartläggningen så att de är relevanta för svenska förutsättningar.
- Sprida och tillgängliggöra standardiserade bedömningsmetoder till kommuner.
- Analysera och beskriva behovet av och förutsättningarna för att utveckla ett verksamhetsnära konsultativt expertstöd till socialtjänsten i frågor och ärenden som rör riskbedömningar, med fokus på socialtjänstens arbete med vårdnad, boende och umgänge. Utgångspunkten är att ett sådant expertstöd ska kunna utgöra ett operativt nationellt stöd för socialtjänstens arbete med enskilda ärenden utan att överta det ansvar som ligger på kommunerna.
- Föreslå hur ett sådant nationellt expertstöd kan utvecklas och organiseras.
- Föreslå vilken aktör som är lämpad att ansvara för ett sådant nationellt expertstöd.
- Analysera och ta ställning till behovet av reglering i frågor som rör dokumentationsskyldighet, sekretess, personuppgiftsbehandling och övriga frågor som är av betydelse för utvecklingen av ett sådant nationellt expertstöd.
- Vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.
- Allsidigt belysa konsekvenserna av att utveckla ett sådant nationellt expertstöd.

I utvecklingen av kunskaps- och metodstöd för vårdnads-, boende- och umgängesutredningar och riskbedömningar ska kriterier som är väsentliga för domstolens prövning beaktas. Myndigheterna bör, så långt det är möjligt, underlätta för att de framtagna standardiserade och strukturerade arbetsätten är kompatibla med kommuners ärendehandläggningssystem.

I den del av uppdraget som avser att föreslå hur ett nationellt expertstöd kan utvecklas, ska myndigheterna ta del av och göra relevanta jämförelser med andra liknande funktioner på området, i såväl Sverige som utomlands. Myndigheterna ska inom ramen för uppdragets genomförande hålla sig informerade om och beakta relevant forskning och relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet inklusive relevant lagstiftningsarbete och eventuell ny lagstiftning.

En utgångspunkt i genomförandet av uppdraget ska vara FN:s konvention om barnets rättigheter.

Regeringen beräknar att avsätta medel för genomförandet av uppdraget även under 2025, 2026 och 2027, under förutsättning att riksdagen har anvisat medel för de aktuella anslagen.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Sandra Rosenälv

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Justitiedepartementet/DÅ, L2, KRIM, PO

Socialdepartementet/HC, SL

Finansdepartementet/BA, OFA K, OFA SFÖ

Arbetsmarknadsdepartementet/JÄM

Utbildningsdepartementet/UH

Riksdagens civilutskott

Riksdagens socialutskott

Barnombudsmannen

Domstolsverket

Inspektionen för vård och omsorg

Justitieombudsmannen

Jämställdhetsmyndigheten

Kammarkollegiet

Kriminalvården

Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn)

Länsstyrelserna

Myndigheten för delaktighet

Polismyndigheten

Rättsmedicinalverket

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Sveriges Kommuner och Regioner